

Тема. Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених однорідними членами речення

Мета:

- формувати мовленнєву компетентність: виявляти в усному й писемному мовленні порушення норм літературної мови, виправляти допущені помилки, усно й письмово висловлювати думки, почуття, погляди; узагальнити і закріпити знання учнів про однорідні члени речення та розділові знаки при них; удосконалити вміння знаходити речення з однорідними членами, узагальнюючими словами, різними рядами однорідних членів в одному реченні;
- закріплювати навички правильної розстановки розділових знаків при однорідних членах речення; формувати уявлення про особливості зв'язного мовлення залежно від умов і мети спілкування; розвивати вміння розуміти прочитане, послідовно викладати думки, стисло передавати основне у змісті кожної з частин, розвивати мовлення, мислення; формувати вміння вчитися впродовж життя: постійно поповнювати власний словниковий запас, користуватися різними джерелами довідкової інформації; розвивати повагу й увагу до слова, логічне та образне мислення, пам'ять, емоційну та естетичну сфери, збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів;
- виховувати повагу до України, прищеплювати любов до державної мови.

Тип уроку: повторення вивченого матеріалу.

Обладнання: підручник, схеми речень, тести, презентація.

Перебіг уроку

Кожен вираз рідної мови має своє обличчя.

*Як у квітки, у них свій
неповторний аромат і відтінок барви,
а цих відтінків кожна барва має тисячі.*

В. Сухомлинський

*Чужу мову можна вивчити за шість років,
а свою треба вчити все життя.*

Франсуа Вольтер

I. Організаційний момент

1. Привітання

2. Забезпечення емоційної готовності до уроку

– Любі друзі! Приємно знову зустрітися з вами. Бачу, що на уроці присутні всі учні класу. Поверніться один до одного, посміхніться своєму однокласникові і почнемо працювати.

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання

1. Запишіть речення, зробіть синтаксичний розбір.

Життєвий успіх людини часто пов'язаний з умінням спілкуватися.

Мовлення – надзвичайно важливий чинник порозуміння між людьми.

Конфлікти можуть виникати через невдалий добір мовних засобів.

2. Творче завдання

– А зараз, щоб повторити все, що ми згадували минулого уроку про звертання та вставні слова і конструкції, кожен із вас складе по 2 окличні речення з риторичними звертаннями, вираженими кличною формою іменників *пісня, зоря, місяць, слово, вітер, море, кінь*, придумавши до кожного з них відповідний епітет та додавши один із присвійних займенників *мій, моя, моє, наш, наша, наше*. Наприклад, *«Пісне крилата моя, лети над полями!»*

3. Орфографічна розминка

Тест. Випишіть слово, яке написано правильно, і виділіть у ньому останню букву. Правильно виконавши завдання, дізнаєтеся, правопис чого будемо повторювати на уроці.

Варіант 1

- 1.1) пріоритет, пречепити, призвище;
2) бесправний, розчистити, сшиток;
3) різбяр, кур'йоз, моркв'яний;
4) вижчий, нижче, блищати.
2. 1) причудово, пріорітетний, пригірок;
2) сідити, безсовісно, росчулений;
3) звязати, мавп'ячий, В'єтнам;
4) дорожча, дуще, тящий.

Відповіді: тире, кома.

Варіант 2

1. 1) Стравохід, селезьонка, сердце;
2) припоганий, преїхати, тримав;
3) близько, склиський, український;
4) рюкзак, зикзаг, вогзал;

- 5) кілограмм, кілометр, кіловатт;
- 6) обличчя, футбол, боротьба;
- 7) жовто-гарячий, автостоп, віч-навіч;
- 8) багатокутник, трикутник, паралелограм;
- 9) оголошення, м'ята, резюме

Відповідь: двокрапка.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1. Слово вчителя

2. Робота з епіграфом

- Як ви розумієте слова В. Сухомлинського та Вольтера?
- Знайдіть речення з однорідними членами.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

Учні записують у зошит число й тему уроку.

V. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя

2. Бесіда

- Яка відмінність між складним реченням і простим?
- Які члени речення називаються однорідними? Наведіть приклади.
- Чи утворюють словосполучення підмет і присудок? Чому? Наведіть приклади.
- Чи утворюють однорідні члени речення словосполучення? Чому? Наведіть приклади.

3. Робота зі схемами

За поданими схемами сформулюйте правила вживання розділових знаків при однорідних членах речення.

А О, О.	Б О, і О, і О.	В О і О.
Г О, а О.	Г О і О, О і О.	Д УС: О, О, О.
Е О, О, О – УС.	Є УС: О, О, О -	

4. Слово вчителя

Однорідними називаються члени речення, які з'єднані сурядним зв'язком, рівноправні, граматично незалежні одне від одного, відносяться до одного й того самого члена речення, відповідають на одне питання, виконують однакову синтаксичну функцію. Наприклад: *І зорі, і птиці, і трави з зорею вітають мене (В. Сосюра).*

Однорідними можуть бути і головні, і другорядні члени речення:
 підмети: *Тягнуться до сонця і квіти, і трави, віти кучеряві, гори голубі (В. Сосюра);*
 присудки: *Заспівали, защебетали пташки (Марко Вовчок);*
 додатки: *Вітер в гаї нагинає лозу і тополю (Т.Шевченко);*

означення (узгоджені й неузгоджені): *Тихі, ніжні зорі спадали з неба (Леся Українка)*;

обставини: *Життя, немов ріка, пливе в майбутнє, в завтрашнє, в безкрає (Л.Дмитерко)*.

Не є однорідними членами речення:

- повторення одного й того ж слова: *Рости, рости, моя пташко, мій маковий цвіте (Т. Шевченко)*;
- цілісні вирази фразеологічного характеру: *і день і ніч, ні риба ні м'ясо і подібні до них: За характером він був ні риба ні м'ясо*;
- уточнюючі і пояснюючі члени речення: *У темному гаю, в зеленій діброві, на припоні коні отаву скубуть: осідлані коні, ворони, готові (Т.Шевченко)*;
- поєднання двох дієслів в одній і тій самій формі, які виступають у ролі єдиного присудка: *Піду принесу гарні квіти (І. Ле)*.

5. Диктант із коментуванням

1. Тепле сонце встало пишно, одягається розкішно... (Л. Забашта)
2. Вишні й сливи лізуть з гілок у віконце (Я. Щоголів). 3. Скрізь грушею пахне, медами, малиною... (Д. Білоус) 4. Нас зігріває триєдина Надія, Віра і Любов (Д. Білоус). 5. Минуле, сучасне і майбутнє в моїй душі єдині назавжди (В. Сосюра). 6. Усе міняється, оновлюється, рветься (П. Тичина). 7. Порозцвітали гарно квіти: нагідочки, красолі і мачок (Л. Глібов). 8. Летять великі птиці: орли і соколи, зозулі і шпаци (Б. Грінченко). 9. В хатках прокидаються люди: ткачі, кушніри, ковалі (Олег Ольжич).

6. Творчий диктант на доповнення синтаксичних одиниць

Відновіть текст: уставте на місці крапок однорідні члени речення з довідки. Поясніть пунктограми. Визначте види однорідних членів речення.

І гори, й долини, і поля, і сади, і ставок, і хати були залиті ..., ..., ..., як срібло, світлом. Куди не кинеш оком, скрізь весело та любо! Зеленіла молода бутвина на городах, зеленіли ..., ..., зеленіли розкішні Над ставком, над садками ..., ..., ... хвилями золоте марево, неначе на повітрі ворушились якісь пасма ниточок. А над зеленою землею синє-синє та глибоке літнє небо; а між небом та землею золоте сонце та хвиля світова! І весело, й любо, й радісно! І не до одного веселого, навіть до нещасного, безталанного сміялося небо, сміялася земля, сміялося сонечко ясне, а ставочок між зеленими горами, між зеленими неначе реготавсь!.. Холодне серце старої Хомини; весь світ — ..., ..., ... — усе (І. Нечуй-Левицький).

Довідка: миготіло, грало, лилося; поля, садки; вербами та садами; чистим, прозорим, білим; тонких золотих; і фабрика, і ліс, і небо; бур'яни та бузина; захиталось і закрутилось.

7. Пунктуаційний практикум

Спишіть, розставте потрібні розділові знаки. Визначте синтаксичну роль однорідних членів речення.

1. Був погожий золотистий жовтневий ранок (Ю. Збанацький). 2. Весна квітчає буйні коси і вируша в далеку путь (Л. Дмитерко). 3. Я з дитинства люблю теплі лагідні вересневі дні (І. Цюпа). 4. Тепла липнева ніч пролітає садками посадками скиртами в полях (О. Гончар). 5. Холодні осінні тумани клубочаться горі та спускають на землю розкішні мокрі коси (М. Коцюбинський). 6. На високих жовтогарячих шпильастих тополях іскрилося осіннє сонце (Я. Баш). 7. Осінній терпкий вітерець бавиться різноколірними кружальцями вибагливо встеляє ними асфальт доріжок (Б. Волинець). 8. З північного заходу повільно напливала широким півколом низька кучерява хмара (В. Бабляк).

8. Редагування

Запишіть речення, виправивши в них помилки.

1. Я люблю дивитися на ромашки, квіти, маргаритки. 2. В український віночок підбирають різні квіти: червоні, жовті, маленькі. 3. Наші предки бачили у кожній квітці щось незвичайне, неповторне, початок життя. 4. Дівча намагалося розфарбувати все, зробити яскравим, щоб їх кожен помітив. 5. Вони милувалися, квітами і травами, волошками і чебрецем.

9. Лінгвостилістичний аналіз висловлювання

Виразно прочитайте висловлювання. Дослідіть, яку функцію в ньому відіграють ускладнювальні компоненти (однорідні члени речення).

Благословенна річка

Дніпро! Від цього слова спадає з тебе зневіра і втома, і зцілюєшся ти, ослаблений, і повертаєш собі життєдайні сили.

Не в образі водного шляху, не у вигляді повені, нестримної, буркотливої, не в картині сизого безмежжя простору, сповненого світла, барв і гомону, постає Дніпро. Він є символом нашої сутності, вічного буття народу, його багатства, сили і здоров'я.

Висвітливши у своїй душі цей символ, воскресаєш, як тлінний Лазар з небуття. Стаєш мов хрест на церковній бані — святий і чистий.

Дніпро... Розділився, монолітний і дужий, на річки, потоки й рукави, ніби стомився дорогою й спинитися хоче. Досягаючи столиці України, він омиває зелені острови, тихою гладінню засинає на лебединих озерах. Та допавши до зелених круч Печерська, виривається на степовий простір. Тоді благословляють золотим блиском його нестримний біг до моря суворі шпиль Лаврських соборів (За Р. Іваничуком).

10. Робота в групах

1 група. Поширте речення однорідними членами. Запишіть, правильно розставляючи розділові знаки. Однорідні члени речення підкресліть.

Займався на сході ранок. У безодні неба танули зірочки.

2 група. Уведіть у речення узагальнювальні слова так, щоб у реченні стояла двокрапка.

Квіти і дерева, мурашки і птахи беззахисні перед тобою. З-поміж дерев та садів виринають білі хати.

3 група. Уведіть у речення узагальнювальні слова так, щоб у реченні стояло тире.

Цвіте малина, смородина, агрус, квасоля. У похід вирушили учні початкової школи та старшокласники.

11. Графічний диктант

Використовуючи тільки умовні позначки членів речення, запишіть речення, ставлячи пропущені розділові знаки. Усно поясніть орфограми, укажіть речення з кількома рядами однорідних членів.

1. Шаблі й набої кайдани й пістолі хай гинуть у морі С. Фоменко). 2. А літа плвуть за ними плвуть собі стиха забирають за собою і добро і лихо (Т. Шевченко). 3. Чорнобиль та м'ята барвінок та рута калина верба над водою в(е,и)шневий садок над ставочком солом(')яні стріхи та чорна пухкаяр(л,лл)я все сниться щоночі шпаківі (Дніпрова Чайка). 4. Ті пісні мене найперше вчили поважати труд людський і піт шанувать Вітчизну мою милу, бо вона одна на цілий світ (В. Симоненко). 5. Люблю я осінні квіти прощальну красу вечорів і сині оголені віти і вітру холодного спів (В. Сосюра). 6. Шумить і хвилюється Київ і сонце сміється з висот (В. Сосюра). 7. На синіх долонях вечора темним смутком горбатився старий вітряк і в благанні простягав змерзлі руки чи до неба чи до людей (М. Стельмах). 8. З півночі раптом налетів вітер наробив лиха в господах (Д. Ковальський).

12. Гра «Хто швидше»

Складіть речення з кількома рядами однорідних (клас поділений на групи за рядами, учні виконують завдання у вигляді естафети, передаючи аркуш; кожен учень самостійно обирає одну із запропонованих схем, указує її номер, повторювати схеми не можна; при цьому враховується результат роботи усієї команди).

1. О,О,О...та О, та О, та О

2. О, О, О...О, О, О

3. О і О, О і О...О, О.

4. О, О, О ... О, О і О.

5. ні О ні О... у О, у О, у О

13. Вправа з ключем

Випишіть словосполучення з неоднорідними означеннями, потім з однорідними. Поясніть розділові знаки.

Знаний молодий поет, зняковілий розгублений хлопець, вічний глухий страх, нескінченний безмежний простір, привітний лагідний голос, очманілий поранений кінь, холодна сира погода, довгий літній день, обшморгана гола гілка, чиста прозора вода, столочена витоптана трава, згідливий на все малий чоловічок, холодний осінній вечір, високі вкриті снігом гори.

У кожному словосполученні підкресліть другу від початку букву. З цих прочитаєте закінчення вислову англійського письменника Оскара Уайльда: «Це жахливо важка робота - ...» (*нічого не робити*).

14. Тестові завдання

1. Укажіть неправильну ознаку однорідних членів речення.

А Залежать від одного слова у реченні.

Б Відповідають на одне питання.

В Однорідні члени речення та узагальнювальне слово виконують одну синтаксичну функцію.

Г Однорідні члени речення обов'язково виражаються однією частиною мови.

2. Речення з однорідними членами

А Ми стали збиратися додому (За М. Слабошпицьким).

Б Тарасик знову підкрався, заклав у кошичок руку та як заверещить! (За М. Коцюбинським).

В Ні риба ні м'ясо!

Г Ви знаєте, як липа шелестить? (П.Тичина)

3. Речення, з однорідними обставинами

А Приємно й хороше було кататись (За М. Трублаїні).

Б Вітер був хоч холодний, зате приємний (За Ю. Шовкуненко).

В Його полонили не так багатства наявних рослин, як їх життєва сила (І. Ле).

Г Любіть травинку і тваринку... (Л.Костенко)

4. Правильно розставлено розділові знаки в реченні

А Я маю великий, чорний, шкіряний портфель.

Б Споконвіку люди вважали землю матір'ю, яка завжди зігріє своєю ласкою, нагодує, підтримає і захистить у лиху годину (За Г. Тарасенко).

В День, і ніч стережуть, чекають слухної хвилини... (За С.Плачиндою).

Г З північного заходу повільно напливала широким півколом низька кучерява хмара (В.Бабляк).

5.Пунктуаційна помилка є в реченні

А Довга біла шовкова сукня вже була готова до весілля.

Б Але явище вражало своєю первісністю і грандіозністю (За К. Скар'яновим).

В Вона кинулася в комірчину до скрині, і внесла цілу купу вишитих рушників (За І. Цюпою).

Г Лелеки щовесни прилітали, виводили діток, знову відлітали (В. Земляк).

6.Правильно розставлено розділові знаки в реченні

А Був гарний, літній день, і все навколишнє здавалось прекрасним сад, город, соняшники, й мак, і ниви за городом (За О. Довженком).

Б Засинаючи я ще чув, як увійшла мати, як укропом, соняшником і росою запахли її одіж і руки (За М. Стельмахом).

В Старезний, густий, предковичний ліс на Волині (Леся Українка).

Г Луки, гори, пишні сади — все зелене й припишкле (За О. Гончаром).

7. Однорідні присудки є в реченні

А Люди з пароплава привезли на берег великі бочки, залишили їх тут і повернулись назад (За М. Трублаїні).

Б Осінній терпкий вітерець бавиться різноколірними кружальцями (Б. Волинець).

В Захотілось поїхати далі (За М. Трублаїні).

Г І сів на цю яблуню перепочити (За М. Слабошпицьким).

8. Однорідних додатків немає в реченні

А Велика Китайська стіна, руїни Колізею у Римі чи давньогрецький Парфенон в Афінах (За Н. Бібік).

Б Страшні війни, лихоліття понижили в Україні дуже багато чудових витворів людського духу і прекрасних споруд (За Н. Бібік).

В І навіть базар побачив той футбол на стадіоні (М. Слабошпицький).

Г Я з дитинства люблю теплі лагідні вересневі дні (І. Цюпа).

9.Однорідні означення є в реченні

А Сонячний осінній день... (За Г. Скребицьким, В. Чапліною).

Б Україна також має чимало всесвітньо відомих пам'яток-споруд (За Н.Бібік).

В Весна квітчає буйні коси і вируша в далеку путь (Л. Дмитерко).

Г А там, за річкою, сплелися парубочі дзвінки, розгонисті, гарячі голоси (М. Рильський).

10.Речення без кількох рядів однорідних членів

А То ливарі і ковалі в січневі ночі, в ранки маю могутній плуг кують землі для дружби, щастя і врожаю (В. Сосюра).

Б Сходились усі кияни до капища, де гордо і мовчазно височіли золотовусий Перун, вогненний Хорс, добрий і щедрий Дажбог (За С. Плачиндою).

В Сьогодні українська мова разом з політичним та духовним відродженням самостійної України здійснюється на потужних розмахах відроджених крил національної свідомості (За А. Бортняком).

Г Підсніжник випростався, розправив пелюстки й попросив захисту в Сонця (Т. Видайко).

11. Правильним є твердження

А Однорідними можуть бути тільки додатки, означення, обставини.

Б Однорідними можуть бути тільки підмети і присудки.

В Однорідні члени функціонально рівноправні і граматично не залежать один від одного.

Г Повторювані слова також є однорідними членами речення.

12. Узагальнювальне слово є в реченні

А Спокійне слово, погляд, увага так полегшують і помагають жити! (За М. Вінграновським).

Б Усе, що оточує нас і біля нас тече і росте, літає і ходить, — вода і повітря, гори і степ, птахи і звірі (За М. Вінграновським).

В Я рідне слово люблю і шаную не лише тому і не тільки через те, що давно вже працюю на письменницькій ниві (За А. Бортняком).

Г Тужлива пісня зринає з сопілки, та не розважа сумного серця... (М. Коцюбинський)

14. Творче завдання

Скласти діалог на тему «На добро відповідай добром, а на зло?», використовуючи речення з однорідними членами.

VI. Підсумок уроку

1. Бліц-опитування (усно)

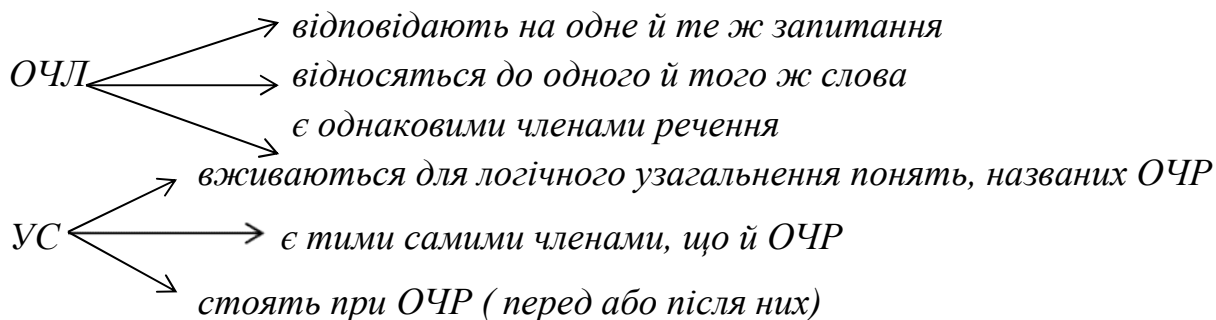
1. Однорідні члени речення – це...
2. У ролі однорідних членів речення можуть бути...
3. Однорідні члени речення вимовляються з інтонацією... або...
4. Логічний наголос падає на...
5. Між собою однорідні члени речення можуть поєднуватись... зв'язком.
6. Однорідні члени речення з'єднуються ... сполучниками.
7. В одному реченні може бути...
8. Не є однорідними членами речення...
9. Однорідні члени речення бувають...

10. У реченнях з однорідними членами можуть бути такі розділові знаки: ...

11. У фразеологічних висловах, з'єднаних повторюваними сполучниками і...і або ні...ні, кома...

12. Однорідні члени речення вживаються в... стилях мовлення для...

2. Створення асоціативної сітки

3. Усна рефлексія

На уроці я...

- дізнався (-лася) ...
- зрозумів (-ла) ...
- так і не зрозумів (-ла) ...
- навчився(лася) ...
- повторив(-ла) ...
- узагальнив(-ла) ...
- на наступному уроці я хочу...

VII. Домашнє завдання

1. Вивчити теоретичний матеріал підручника, параграф 29.
2. Виконати вправу з підручника №222